

Основа слова (корінь, суфікс, префікс)
і закінчення – значущі частини слова

Прочитайте вірш і скажіть, яке завдання не виконав Гриць на уроці?

ВІРШ С. СОКИРКА

Батько глянув у щоденник

І питає: «Грицю,

Це ж за що тобі учитель

Вліпив одиницю?»

Гриць знітився і промовив

Так, що ледве чути:

«Та... то я... не міг сьогодні

Кореня здобути».

«Ой, лелечко! Чи ви чули? —

Обурилась мати. —

Вже дитину заставляють

Коріння тягати!»

Яке ж завдання не виконав Гриць на уроці?

Хлопчик не міг визначити корінь у слові.

Слово **корінь** однозначне чи багатозначне?

Слово **корінь** багатозначне.

Які ви знаєте значення цього слова?

- 1 — підземна частина рослини;
- 2 — частина слова в споріднених словах;
- 3 — початок, джерело чого-небудь;
- 4 — математична величина.

Слово без кореня, як риба без води.

Як ви розумієте зміст прислів'я?

Вода — це середовище існування риб, якщо його не буде, то й риби не існуватимуть. Так само й у мові:
СЛОВО НЕ МОЖЕ ІСНУВАТИ БЕЗ КОРЕНЯ.

БУДОВА СЛОВА

ПІДВОДНИЙ

ПІД

ПРЕФІКС

ВОД

КОРІНЬ

Н

СУФІКС

ИЙ

ЗАКІНЧЕННЯ

	ЗАКІНЧЕННЯ	Змінна частина слова, що стоїть переважно в його кінці та виражає граматичне значення.
	ОСНОВА	Частина слова без закінчення, що виражає лексичне значення слова.
	КОРІНЬ	Значуща частина слова, спільна частина спільнокореневих слів, що виражає їх лексичне значення.
	ПРЕФІКС	Значуща частина слова, яка стоїть перед коренем і служить для утворення нових слів чи інших граматичних форм.
	СУФІКС	Значуща частина слова, яка стоїть після кореня й служить для утворення нових слів.

Значущі частини слова

ПРЕФІК

С

КОРІНЬ

СУФІКС

ЗАКІНЧЕННЯ

Я

ПОСТФІК

С

ОСНОВ

А

СЛОВА

-ся, -сь у
кінці
дієслів

МОРФЕМА – це іншомовна назва будь-якої частини слова.

МОРФЕМІКА – розділ мовознавчої науки, що вивчає морфеми.

Визначити **МОРФЕМНУ БУДОВУ СЛОВА** – означає поділити його на морфеми.

У слові **БЕЗМЕЖНИЙ** є 4 морфеми

БЕЗ- вказує на відсутність чогось

-МЕЖ- викликає в нашій уяві лінію поділу, кінець чогось (межа);

-Н- вказує на те, що тут йдеться про якусь ознаку, пов'язану з певним предметом, явищем;

-ИЙ оформляє прикметник як частину мови, що називає ознаку.

разом ці частини передають єдине значення:
*нічим не обмежений, без
країв.*

Запам'ятай!

Щоб правильно поділити слово на морфеми (значущі частини слова – корінь, префікс, суфікс, закінчення, основу), **спочатку визначай корінь**, добираючи спільнокореневі слова, **потім – закінчення** (змінюй слово; змінна частина й буде закінченням).

ЗАКІНЧЕННЯ

Щоб виділити закінчення, треба слово провідміняти.
Змінювана частина й буде закінченням.

Ложка, ложки, ложкою.

У **НЕЗМІНЮВАНИХ СЛІВ** закінчень немає:

- сумно, увечері (прислівники);
- сидіти, радіти (неозначена форма дієслова);
- метро, таксі (незмінювані запозичені іменники);
- сидячи, радіючи (дієприслівники);
- сказано, вишито (безособові форми на –но, -то).

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ! Іменники *вино, пальто, ситро* є змінюваними.

ЗАКІНЧЕННЯ

У змінюваних слів закінчення може бути **НУЛЬОВИМ** (не вираженим звуками чи буквами).

Сад□, брат□, ніч□.

Основа

Основа змінюваного слова – це частина слова без закінчення.

Ложка, ложки, ложкою.

Основа незмінюваного слова – це все слово.

Основа виражає лексичне значення слова.

Корінь

Корінь – це головна частина слова, яка виражає спільне значення для всіх спільнокореневих слів.

Ніч, нічка, ночувати.

Щоб знайти корінь слова, треба дібрати споріднені слова.

У слові може бути два корені.

Землетрус, криголам.

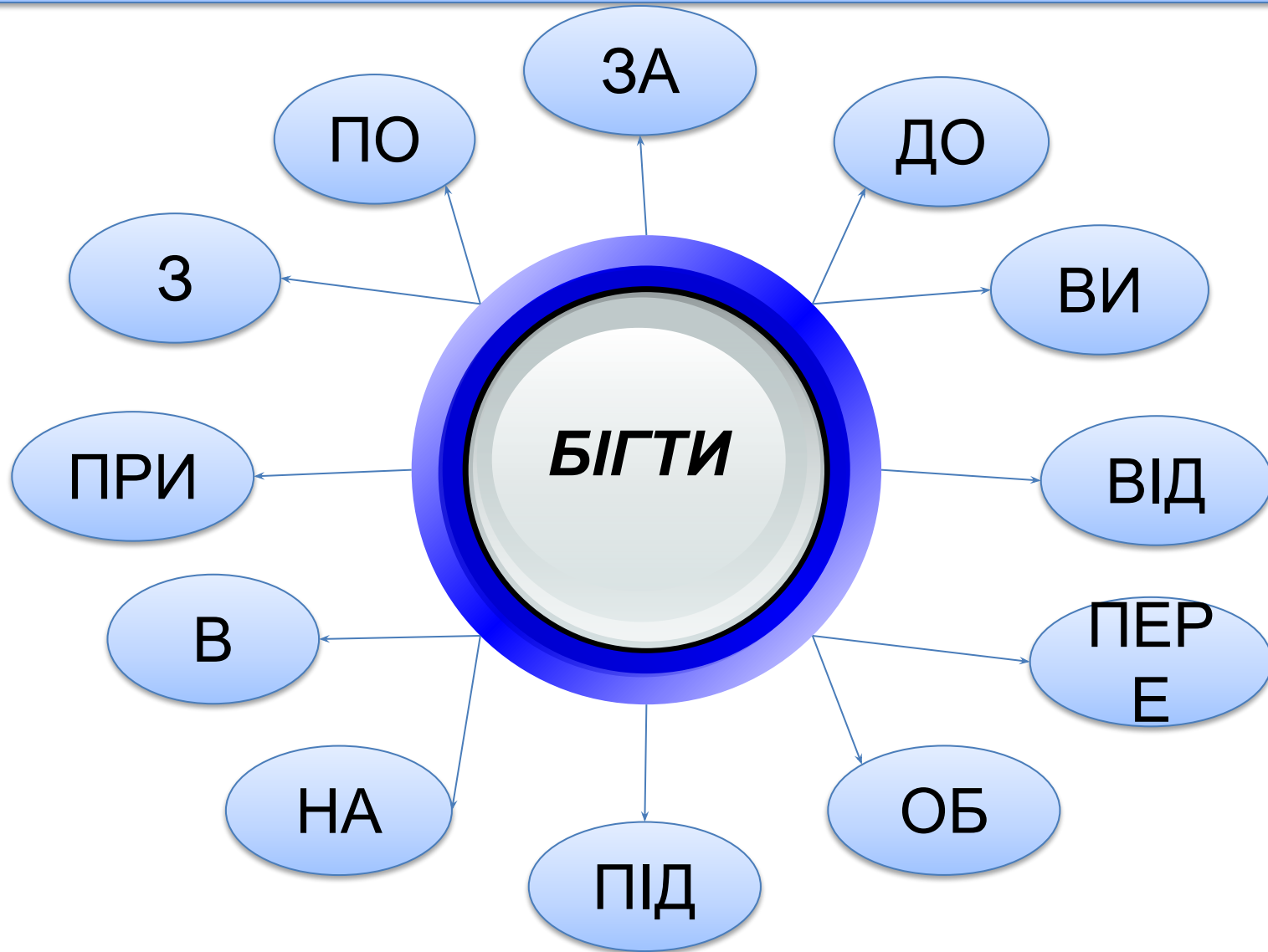
ЗАПАМ'ЯТАЙ!

В інфінітивах голосний, що стоїть між коренем і суфіксом **-ти** – теж суфікс. Наприклад, морфемна будова слова **чорніти**:
корінь **чорн-**, суфікс **-і**, суфікс **-ти**.

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

Наприкінці дієслів може бути постфікс **-ся(-сь)**:
пишатися, **бавитися**.

Утворіть нові слова

Скільки коренів входить до складу слів?

Стоп'ятдесятиповерховий.

Автомотоспорт.

Електром'ясорубка.

Назвіть слова, які складаються:

- а) з кореня й закінчення;
- б) мають у своєму складі два суфікси;
- в) мають два префікси;
- г) мають два корені.

Небосхил, ліс, учителька, незгода, небо, знадвору, рука, стіл, землетрус, життєпис, попідтинню, літо, трикутний, зимувати, краєзнавство.

Підраховано, що в українській мові близько 15000 коренів, 400 суфіксів та їхніх варіантів (у тому числі понад 20 із них іншомовного походження), понад 100 префіксів.

МОВНІ ШАРАДИ

- Основа слова *кома*.
- Префікс слова *попрацювати*.
- Звук, що позначається буквою, яка стоїть у алфавіті перед *у*.

ЦІЛЕ: назва солодкого напою з фруктів і ягід.

КОМПОТ

МОВНІ ШАРАДИ

- Префікс слова *розмова*.
- Корінь слова *писати*.
- Суфікс і закінчення слова *вівчарка*.

ЦІЛЕ: документ із підписом, що засвідчує отримання чого-небудь.

РОЗПИСКА

МОВНІ ШАРАДИ

- Префікс слова *роз'їзд*.
- Корінь слова *вимова*.
- Закінчення слова *липа*.

ЦІЛЕ: безпосередній діалог між двома або кількома людьми.

РОЗМОВА

МОВНІ ШАРАДИ

- Префікс слова *приїзд*.
- Корінь слова *казати*.
- Суфікс і закінчення слова *ніжка*.

ЦІЛЕ: стислий крилатий народний вислів.

ПРИКАЗКА

МОВНІ ШАРАДИ

- Префікс слова *притиснути*.
- Корінь слова *кордон*.
- Суфікс слова *розвідник*.

ЦІЛЕ: прикордонник.

Рефлексія

За що ти можеш себе похвалити?

За що ти можеш похвалити однокласників?

За що ти можеш похвалити вчителя?